

Uporaba imena jedinice lokalne samouprave u nazivu internetske domene

Gordana Muraja, magistra prava

Portal koji koristi ime jedinice lokalne samouprave djeluje na internetu, a da vlasnik portala nije zatražio odobrenje ni suglasnost da portal nazove imenom istovjetnim imenu jedinice lokalne samouprave te se postavlja pitanje radi li se u ovom slučaju o neovlaštenom korištenju imena. Radi odgovora na ovo pitanje treba se pozabaviti pitanjem što je domena na internetu i kojih se obveza korisnici domene moraju pridržavati.

1. Domena na internetu

Razvoj tehnologije interneta doveo je do razvoja globalnog informacijskog prostora za čije korištenje se koriste različite tehnologije. Pojedina računala ili pojedine osobe na internetu su prepoznatljivi po svojem nazivu koji se u pravilu odražava i na imenu domene. Izrazom *domena* danas se označava¹ i dio računalne mreže koji čini jedinstvenu cjelinu pod kontrolom jednog korisnika, a obično je označen jedinstvenom oznakom, imenom domene.

Budući da ljudi lakše pamte imena nego brojeve, na isti način kao što ime mjesta, toponim, pomaže ljudima da na karti ili u prostoru pronađu pojedino mjesto, ime domene pomaže ljudima da na internetu pronađu javno vidljive dijelove računalne mreže. Ime domene samo je tekstualni prikaz, logičko ime kojim se zamjenjuje slijed IP² brojeva kojima je domena zapravo označena, kako bi se ljudima olakšalo snalaženje u internetskom prostoru. Korisnicima izvan kruga organizacije vlasnika računalne mreže najvidljiviji je onaj dio kojem pristupaju korištenjem internetskog preglednika da bi vidjeli mrežne stranice vlasnika domene. Taj je naziv domene vidljiv i u elektroničkoj adresi iza znaka @, a s njim se korisnici susreću kad korisniku s elektroničkom adresom na toj domeni upućuju elektroničku poruku.

¹ Naziv domena (franc. *domaine*, od lat. *dominium*: vlasništvo) u značenju vladavina, područje vladanja može imati različita značenja koja se u većini slučajeva mogu povezati s državnim, vladarskim ili krunskim dobrom. U srednjem vijeku, primjerice, u zapadnoj Europi domena je vlastiti zemljopisni posjed vladara. Od 14. stoljeća zakonom je bilo utvrđeno državno vlasništvo domena, a po hrvatsko-ugarskom pravu *dominium* je bilo plemićko dobro nad kojim je njegov vlasnik imao vlastelinsku sudbenost. Izvor:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=15838> na dan 22.9.2018.

² IP broj je jedinstvena brojevana oznaka, binarni broj koji označava računalo na internetu. Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/IP_broj na dan 22.9.2018.

Da bi se u taj sustav uveo red i da bi se koristili jedinstveni nazivi za pojedine domene, razvijen je DNS sustav, što dolazi od engleskog *Domain Name System*, koji uređuje sustav imenovanja domena. Za funkcioniranje DNS sustava danas je nadležna nezavisna neprofitna organizacija *Internet Corporation for Assigned Names and Numbers* (ICANN), koja održava baze podataka s podacima o domenama i koordinira djelovanje nacionalnih tijela koje se brinu o odgovarajućim nacionalnim bazama podataka s podacima o nacionalnim domenama.

Domene su organizirane hijerarhijski pa se one najviše nazivaju vršnim domenama, a postoje one koje nisu vezane za određenu zemlju nego koriste kratice koje u nekoj mjeri prikazuju narav stranica koje se u domeni nalaze.

Najpoznatije vršne domene općeg tipa imaju nastavke .com, .net i .org. Budući da se registracija .com domene plaća, načelno govoreći na njoj se može registrirati bilo koje ime. Domena .org namijenjena je organizacijama te je koriste različite neprofitne organizacije, a .net domena u početku je bila namijenjena mrežnim stranicama različitih mreža no poslije je prešla u masovnu upotrebu pa se danas koristi i za druge subjekte.

Postoje i nacionalne vršne domene koje su dodijeljene pojedinim državama. Međusobno se razlikuju po dvoslovnim oznakama koje su svim nacionalnim državama i državama unutar SAD pridijeljene prema standardu ISO-3166.

2. Hrvatski domenski prostor

Međunarodno nezavisno tijelo za upravljanje DNS-om dodijelilo je 1993. godine vršnu "hr" domenu - nacionalnu domenu Republike Hrvatske - na upravljanje Hrvatskoj akademskoj i istraživačkoj mreži CARNET, koji je i danas ključna ustanova za upravljanje hr domenama.

Hrvatski domenski prostor organiziran je u više razina. Najviša je *vršna domena*, odnosno internetska domena za Republiku Hrvatsku (.hr). Domene registrirane neposredno pod vršnom su *sekundarne domene*, primjerice www.tim4pin.hr je sekundarna domena unutar vršne .hr domene. Postoje i domene niže razine, a to su one koje su registrirane ispod sekundarne domene, neke od njih, primjerice com.hr ili from.hr kreirao je sam CARNET, a mogu ih unutar registrirane domene kreirati i sami korisnici.

Vršna domena je polazište strukturiranja, organizacije i prezentacije informacija vezanih uz Republiku Hrvatsku na internetu, a upravljanje vršnom domenom smatra se elementom nacionalne prepoznatljivosti i nacionalnog bogatstva te je temeljem članka 5. stavak 2.

Pravilnika o ustrojstvu i upravljanju vršnom nacionalnom internetskom domenom³ (dalje u tekstu: Pravilnik) djelatnost od općeg interesa koja zahtijeva posebnu pozornost i skrb.

Spomenuti Pravilnik uređuje vrste domena i pravila prema kojima se sekundarne domene mogu registrirati, aktivirati, deaktivirati, koristiti i brisati, pravila o nazivu domene i posebne uvjete za naziv pojedinih vrsta domena, prava i obveze korisnika koji registracijom domene ostvaruju prava na virtualni identitet, mogućnost da CARNet svoje ovlasti za registraciju prenese na druge pravne osobe.

Za donošenje odluka iz područja primjene Pravilnika nadležno je Povjerenstvo za upravljanje domenom.hr, koje je nezavisno stručno tijelo CARNeta sastavljeno od pet članova koje na prijedlog ravnatelja CARNeta imenuje Upravno vijeće CARNeta na razdoblje od četiri godine.

3. Pravo na virtualni identitet

Pravo na virtualni identitet, odnosno prisutnost i opstanak u virtualnom prostoru temeljno je pravo svake fizičke i pravne osobe u Republici Hrvatskoj, kako slijedi iz članka 6. Pravilnika. Radi ostvarenja tog prava svaka domaća fizička i pravna osoba ima pravo bez naknade registrirati jednu domenu, a sukladno pravilima iz navedenog Pravilnika pravne i fizičke osobe mogu registrirati i više od jedne domene no to znači da će za registraciju druge i svake sljedeće domene morati platiti.

Korištenje domene odnosno prava na virtualni identitet, temeljem članka 6. Pravilnika, ne smije se zlorabiti radi prezentacije tuđeg identiteta ili u druge svrhe nespojive sa smislom i svrhom prava na virtualni identitet, a članak 9. Pravilnika obvezuje sve korisnike da svoja prava na domenu koriste sukladno načelu savjesnosti i poštenja te da se suzdržavaju od njihove zlouporabe.

4. Registracija domene

Postupak registracije domene započinje podnošenjem zahtjeva za registraciju CARNetu, a završava rješenjem o upisu u registar domena ili rješenjem kojim se zahtjev za registraciju odbija. Osim upisa u registar domena, potrebna je i aktivacija domene, odnosno povezivanje podataka o registriranom nazivu s domenskim poslužiteljem, što je zapravo konkretno računalo na kojem se nalazi sadržaj koji se prema javnosti predstavlja određenim nazivom. Brisanje

³ Narodne novine, broj 38/2010., 81/2015., 31/2017., na stranicama <https://www.domene.hr/portal/about> dostupan je neslužbeni pročišćeni tekst ovog Pravilnika.

domene je upis u registar domena kojim se utvrđuje prestanak prava korisnika na korištenje određene domene.

5. Sekundarna domena za državna tijela i JL(R)S

Članak 21. Pravilnika uređuje registraciju domena za potrebe državnih tijela i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koje, kao iznimka od općeg pravila da je besplatna registracija samo jedne domene, imaju pravo bez naknade registrirati veći broj sekundarnih domena za ostvarivanje svog virtualnog identiteta. To praktično znači da je za registraciju domene s imenom JL(R)S potrebno samo podnijeti zahtjev. Pri tome je moguće izabrati ime domene koje se razlikuje od službenog imena JL(R)S.

O registraciji domena puno se podataka može pronaći na vrlo preglednim i informativnim stranicama na adresi www.domene.hr.

6. Domene od posebnog značenja za nacionalni informacijski prostor

Osim sekundarnih domena za ostvarivanje svog virtualnog identiteta državna tijela i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju pravo bez naknade registrirati i domene od posebnog značenja za nacionalni informacijski prostor.

Domene od posebnog značenja za nacionalni informacijski prostor uključuju domene sa sadržajima koji su na razini Republike Hrvatske osobito značajni za društveni i gospodarski život, domene koje prikazuju rezultate dugoročnih projekata i programa od nacionalnog značenja, domene koje obilježavaju nacionalno značajne domaće ili međunarodne događaje i skupove trajnog značenja te druge domene koje su od osobite važnosti za informacijski prostor Republike Hrvatske. Temu može ilustrirati domena www.obzor2020.hr koju su zajednički otvorili Ministarstvo znanosti i obrazovanja i Agencija za mobilnost i programe EU, sa svrhom objave informacija o programu Obzor 2020, programu Europske unije za istraživanje i inovacije za razdoblje od 2014. do 2020. godine.

7. Prijenos prava na korištenje domene

Nijedna organizacija ni fizička osoba zapravo ne mogu postati *vlasnici* sekundarne hr domene, nego samo korisnici. Iako je Pravilnik do izmjene koja je na snagu stupila 30.7.2015. godine zabranjivao korisnicima prijenos domene na drugu osobu, nakon ove izmjene Pravilnika domenu je moguće prenijeti na novog korisnika.

Pravilnik ne zabranjuje izričito naplatu takvog prijenosa pa je time na prvi pogled otvorena mogućnost da se pravo na korištenje domene realno "proda". I to će zaista biti moguće učinit, primjerice kod prodaje pravne osobe novom vlasniku nužno će doći i do toga da će novi vlasnik steći i pravo korištenja domene.

Kod razmatranja ovog pitanja treba također uzeti u obzir i koja je narav imena domene. Domena može biti općeg tipa, u njoj se mogu koristiti opći pojmovi na koje u trenutku registracije nitko ne polaže posebno pravo, odnosno nema legitiman interes za njeno korištenje. Od toga se u velikoj mjeri razlikuju domene koje se, suprotno od navedenoga, već u trenutku registracije mogu povezati s trećom osobom. To bi, primjerice bio slučaj kod registracije zaštićenog robnog žiga ili slogana koji se već koristi u oglašavanju, ali ima i slučajeva u kojima se pojam još ne koristi, a da je moguće utvrditi da će netko za njega u doglednoj budućnosti ostvariti interes.

Ocijeni li CARNet da je kod prijenosa domene došlo do povrede načela savjesnosti i poštenja odnosno do njegove zlouporabe, ovlašten je uskratiti registraciju pojedine domene, bez posebne naknade brisati registriranu domenu te privremeno deaktivirati domenu u slučaju kad to zahtijevaju osobito opravdani interesi, odnosno kad se utvrdi da je korisnik domenu registrirao protivno odredbama Pravilnika ili je njenom registracijom i korištenjem povrijedio prava trećih osoba, a daljnje korištenje domene moglo bi nanijeti ozbiljnu i teško nadoknadivu štetu CARNetu ili trećim osobama.

8. Rješavanje sporova između korisnika domene

Sporovi između korisnika domena rješavaju se primjenom arbitražnih pravila koja su također utvrđena Pravilnikom. O sporovima odlučuje arbitar kojeg s liste arbitara imenuje Povjerenstvo za upravljanje vršnom domenom. Postupak se pokreće zahtjevom zainteresirane osobe, a cilj mu je razriješiti spor prvo mirnim putem, a zatim odlučiti o tome koja od uključenih strana ima pravo na daljnje korištenje domene. Praksa razvijena u okviru arbitražnog postupka objavljena je na stranicama <https://www.domene.hr/portal/disputes/dispute-decisions>. Isto kao i kad je u pitanju sudska praksa, rješavanje sporova daje kontekst primjeni Pravilnika i pojedinih njegovih odredbi.

9. Prestanak prava na korištenje domene

Iako sam Pravilnik sadrži i članak koji se bavi zaštitom stečenih prava a koji utvrđuje da se jednom registrirana domena neće brisati prije isteka roka na koji je registrirana ako je korisnik

koristi u skladu s Pravilnikom, Upravno vijeće CARNeta ovlašteno je donijeti odluku o prestanku prava korisnika na korištenje pojedine domene.

I dok još i može biti razumljivo da se takva odluka može donijeti kad se radi o potrebi da se neka domena koristi za posebne namjene od općeg interesa, malo je teže razumjeti da Pravilnik predviđa ovlast da se to učini i radi *"lakše preglednosti, iskoristivosti i bolje organizacije domenskog prostora"*. Jer ako je domena dio nečijeg identiteta, to je blisko tome da se nekoj fizičkoj ili pravnoj osobi naloži promjena imena ili promjena naziva. Čim se to tako pogleda jasno je da iz takve odluke mogu nastati ozbiljne posljedice, a Pravilnik predviđa da se to može učiniti čak i radi lakše preglednosti domenskog prostora.

10. Ime jedinice lokalne (regionalne) samouprave

Administrativni nazivi jedinica lokalne i regionalne samouprave (dalje JL(R)S) utvrđeni su Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (Narodne novine, br. 086/2006). Kod njihovog utvrđivanja korišteni su nazivi i zemljopisna imena (toponimi) koja stanovnici određenog prostora za pojedina mjesta koriste u svakodnevnom životu. Neka od imena poznata su još od davnina, neki su se nazivi kroz povijest i mijenjali, a nastajale su i nove jedinice s novim nazivima. Primjerice, nakon formiranja Republike Hrvatske 1992. godine donesen je zakon o područjima županija, gradova i općina, a kako prije toga županije kao administrativne jedinice prethodna država nije poznavala njime su utvrđeni i nazivi županija. Sustav lokalne samouprave uređen je i drugim propisima, neki od njih, primjerice Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnog) samoupravi, uređuju djelokrug i ustrojstvo te način rada jedinica lokalne i regionalne samouprave, a neki uređuju specifične djelatnosti, primjerice Zakon o komunalnom gospodarstvu koji uređuje način na koji se u JL(R)S donose odluke u ovom području no nismo pronašli da bilo koji od njih sadrži odredbe o nazivu.

Propisima je uređen način izbora članova predstavničkog tijela JL(R)S te nadležnost za donošenje pojedinih odluka, utvrđena su pitanja koja predstavničko tijelo treba urediti općim aktima koje donosi, u prvom redu Statutom JL(R)S te navedeni akti uređuju i pitanje zastupanja i predstavljanja JL(R)S. Ako bi se netko lažno predstavljao kao osoba ovlaštena za zastupanje JL(R)S izložio bi se različitim posljedicama koje zavise od toga što bi počinio lažno se predstavljajući no najmanje bi odgovarao za kazneno djelo prevare, a vjerojatno i za naknadu štete.

No nijedan propis kojim je uređen rad JL(R)S ne postavlja pravila niti na bilo koji drugi način govori o tome tko ima pravo koristiti nazive i zemljopisna imena korištena u nazivu JL(R)S.

Naime, treba razlikovati službeni naziv JL(R)S od opće imenice i toponima kojim označavamo točno određeno mjesto, odnosno urbanu ili ruralnu sredinu ili šire zemljopisno područje.

Ako za primjer uzmemo grad Zagreb, naziv Grad Zagreb označava administrativnu jedinicu, ali ako opću imenicu "grad" napišemo malim slovom grad Zagreb istovremeno je toponim, odnosno označava ime naselja i mjesto života.

Nazivi pojedinih mjesta, imena naselja i područja su pojmovi čija je upotreba svakome dopuštena. Razlog za to nije samo u tome što ne postoji propis koji bilo kome dodjeljuje pravo na korištenje određenog imena ili zato što ne postoji postupak u kojem je druge moguće ograničiti od prava na njegovu upotrebu. Razlog je i u tome što ime mjesta mora koristiti svaka osoba koja želi označiti točno mjesto u RH. U svakom slučaju svaki je čovjek na svijetu, dok ne čini djelo zabranjeno nekim od propisa, ovlašten ime mjesta upotrijebiti za svoje potrebe.

11. Korištenje imena JL(R)S u nazivu domene drugog korisnika

I opet grad Zagreb može poslužiti kao primjer. Službene mrežne stranice koje uređuje i održava Grad Zagreb nalaze se na mrežnoj adresi www.zagreb.hr. Međutim, svatko tko upita internetski pretraživač pronaći će da postoji i internetska adresa www.zagreb.com, čiji je korisnik, kako je navedeno na samoj stranici, Travelagents.com Network. Budući da se .com domena plaća, i budući da je načelo da tko prvi podnese zahtjev ima puno pravo registrirati domenu, ova je komercijalna domena registrirana i koristi je netko drugi, a ne Grad Zagreb. Grad Zagreb nema nikakve mogućnosti na tu registraciju utjecati. Gradska uprava mogla je jedino, da je takav zahtjev na vrijeme postavljen, registrirati tu domenu za potrebe Grada Zagreba. Kako to nije učinjeno, domenu je registrirao netko drugi.

Budući da poduzetnici i građani imaju pravo osnivanja elektroničkih medija, ne bi bilo čudno da netko poželi osnovati portal koji bi govorio o djelovanju gradske uprave i događanjima u gradu Zagrebu. Ostaje otvoreno pitanje što bi se dogodilo ako bi netko u hrvatskom internetskom prostoru želio otvoriti portal posvećen zbivanjima u gradu Zagrebu pa, da recimo zatraži registraciju domene www.gradZagreb.hr. Iz jednog kuta gledano to što je naziv domene vrlo sličan nazivu JL(R)S ne bi realno smjela biti prepreka za registraciju ove domene jer je očito da je Grad Zagreb do sada nije poželio registrirati. To znamo po tome što upit u bazu s podacima koju CARNet vodi o domenama, a koji se može postaviti na mrežnoj adresi www.domene.hr/portal/mydomain daje odgovor da ta domena ne postoji. No zato postoje različite inačice naziva domena koje sadržavaju naziv Zagreb, primjerice kulturaugrebu.hr,

infozagreb.hr i meetinzagreb.hr pa se iz toga može zaključiti da postoji interes za portale s domenom koja bi upućivala da se bave temama vezanim uz grad Zagreb.

Možda postoji temelj za razmišljanje da bi domena GradZagreb.hr mogla dovesti do toga da *"zbog zbunjujućeg učinka istovjetnosti ili velikog stupnja sličnosti imena postoji opravdana opasnost da će značajan broj osoba biti doveden u zabludu"* treća osoba ostvari pravo na pokretanje postupka arbitraže radi oduzimanja prava na korištenje navedene domene osobi koja takvu zabunu stvara. Međutim, moramo istaknuti da je u pitanju jako proizvoljno mjerilo čija primjena jako zavisi od interpretacije osobe koja donosi odluku. Što je "opravdana opasnost" može u svijesti jedne osobe postojati u sasvim drugačijem obliku od oblika koji ima u svijesti druge osobe. Pri tome, svatko tko bi se lažno predstavljao kao netko drugi izložio bi se odgovornosti za takvo djelo pa ako u prikazu sadržaja nema elemenata lažnog predstavljanja i dovođenja u zabludu, govoriti o tome da bi ta zabluda mogla nastati samo zbog sličnosti imena je zapravo vrlo sklizak teren.

No sve rečeno vrijedi samo za slučaj u kojem je treća osoba registrirala domenu u hrvatskom domenskom prostoru. Ništa od navedenoga ne može se primijeniti za domene registrirane u nekoj drugoj vršnoj domeni, primjerice .com ili .org. Već i zbog toga što tijela jedinice lokalne samouprave nemaju isključiva prava na korištenje imena JL(R)S, a i zbog toga što se radi o komercijalnim domenama koje može registrirati tko god želi, nema načina na koji JL(R)S može utjecati na takvu registraciju niti osoba koja ih je registrirala od jedinice lokalne samouprave mora pribaviti prethodnu dozvolu za registraciju imena domene.

Copyright © Gordana Muraja 2018